

REGIONAAL BESTUURLIJK OVERLEG RIJN-WEST

Schoon water in beeld

Rapportage kaderrichtlijn water Rijn-West 2009-2015

Inhoudsopgave

<i>Overzichtspagina Resultaten Rijn-West 2009-2015</i>	3
<i>Werk aan waterkwaliteit concreter maken</i>	4
1. Inleiding	5
<i>Gebiedsaanpak is een sleutel voor resultaten</i>	5
2. Voortgang maatregelen	6
<i>Het lukt beter om elkaars sterke punten in te zetten</i>	8
3. Ontwikkeling waterkwaliteit	10
<i>Samen bereik je gewoon meer</i>	11
4. Nutriëntenproject	12
5. Vismigratie	14
<i>Je hebt een langetermijn visie nodig</i>	15
<i>Kader kennisontwikkeling: ecologische sleutelfactoren</i>	17
6. Agenda Waterkwaliteit 2016 – 2021 RBO Rijn-West	18
7. Kortnieuws	20

De uitgebreide versies van de interviews kunt u lezen op rijnwest.nl.

RIJN-WEST

Schoon en gezond water is een essentiële randvoorwaarde voor planten en dieren en een belangrijk onderdeel van een gezonde leefomgeving voor de mens om te werken, te wonen en te recreëren, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied. Schoon water is ook economisch een factor van belang. Daarom werken gemeenten, waterschappen en andere overheden al lange tijd aan een betere waterkwaliteit. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is een stimulans om die verbetering systematischer en minder vrijblijvend aan te pakken. Maatregelen van de verschillende overheden zijn eind 2009 vastgelegd in het 1e Stroomgebiedbeheerplan (SGBP-1) en in de daarmee verbonden water- en omgevingsplannen van lagere overheden. De uitvoeringstermijn van SGBP-1 liep tot 31-12-2015. In 2015 zijn de plannen vastgesteld voor de periode 2016-2021.

Stroomgebied Rijn-West bestaat uit de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland en delen van Utrecht en Gelderland. In het gebied liggen 8 waterschappen en ongeveer 170 gemeenten. In het stroomgebied Rijn-West werken waterpartners intensief samen aan schoon en gezond water. De begeleiding van deze samenwerking gebeurt op bestuurlijk en ambtelijk niveau.

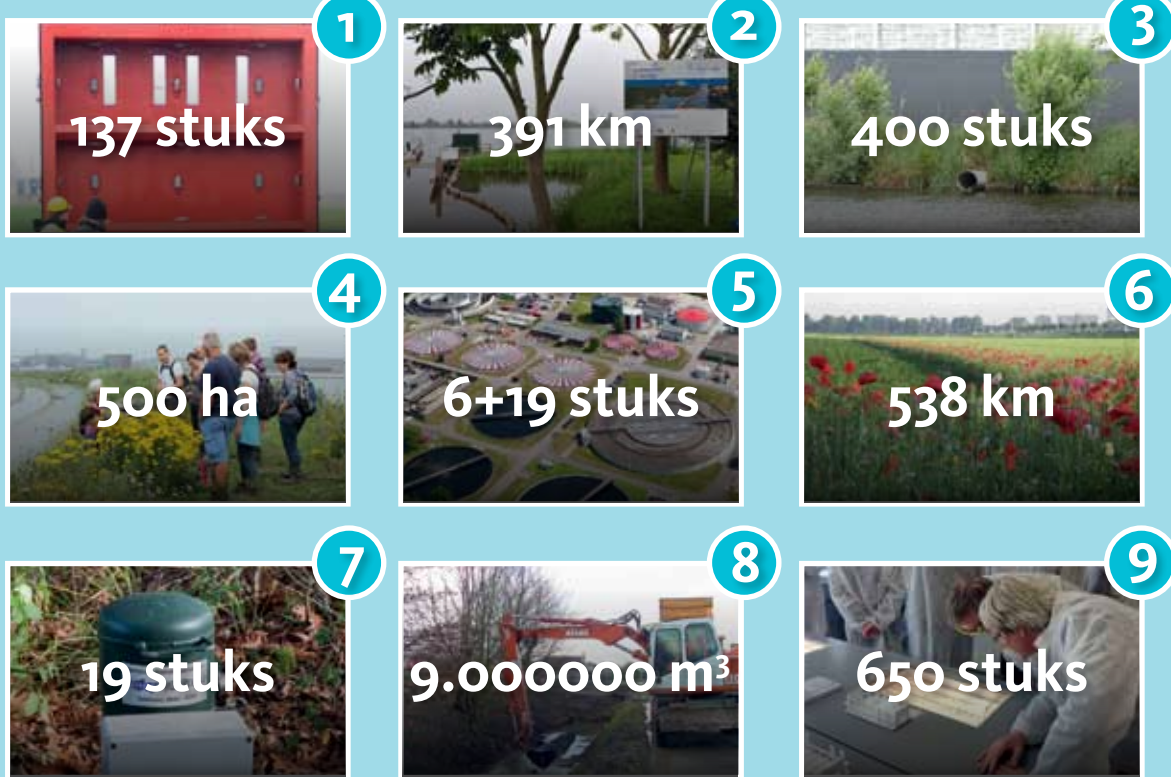
Dit gebeurt in het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) en het Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO), waarin delegaties van de Ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken, Rijkswaterstaat, provincies, waterschappen en gemeenten zijn vertegenwoordigd. Een klankbordgroep van maatschappelijke organisaties adviseert het RBO.

Voor meer informatie zie rijnwest.nl

Rijn-West 2009 - 2015: resultaten 1e KRW periode

Belangrijke maatregelen

1. Vispassages | 2. Natuurvriendelijke oevers | 3. Ongezuiverde lozingen opheffen | 4. Uiterwaard herinrichten
 5. Aanpassen rwzi en overstorten | 6. Oever / akkerrandenbeheer | 7. Gebiedsdossiers drinkwaterwinning
 8. Verontreinigde bagger verwijderd | 9. Onderzoekmaatregelen

Maatregelen uitgevoerd 31-12-15

Na uitvoering gefaseerde maatregelen

Rijn-West projecten:

Nutriënten

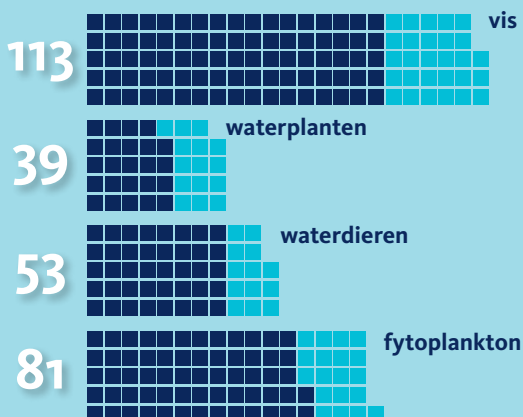

Stroomgebieds-afstemming

Vismigratie

Toestand biologie 31-12-2015*

* Totaal aantal waterlichamen 252

Aantal waterlichamen met goede toestand
 ■ Verandering t.o.v. 2008

Toestand chemie 31-12-2015

Aantal waterlichamen dat voldoet voor chemie.

JACQUELINE VERBEEK-NIJHOF, VOORZITTER RBO RIJN-WEST:

“Werk aan waterkwaliteit concreter maken”

Jacqueline Verbeek-Nijhof, gedeputeerde van de Provincie Utrecht, is nu een jaar voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg. Wat valt haar, na dat jaar voorzitterschap, op aan de samenwerking in Rijn-West?

“Wat me opgevallen is, is dat er een duidelijke structuur en een goede rode draad is, en dat met de grote hoeveelheid partijen in Rijn-West. De onderwerpen waar we op in willen zetten, zoals nutriënten en vismigratie, die hebben we met elkaar wel te pakken. Dat is de rode lijn die ons samenbindt. Themabijeenkomsten, zoals afgelopen maart, kunnen eraan bijdragen om het allemaal concreter te maken. We zouden gebruikers maar ook goede voorbeelden, waar we allemaal van kunnen leren, wat meer zichtbaar moeten maken. Ik heb mooie voorbeelden gezien op ons werkbezoek aan de glastuinbouw, maar ook in de presentatie over de bollen op onze laatste bijeenkomst. Daar zie je allerlei oplossingen die aan de ene kant wat doen voor de ondernemer en aan de andere kant de waterkwaliteit verbeteren.”

Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen zijn belangrijke onderwerpen in Rijn-West. Wat moet er op dat vlak gebeuren?

“Betrekken van de gebruikers vind ik belangrijk. De discussies over de gewasbeschermingsmiddelen en over het mestbeleid gaan heel erg over wat er in Den Haag moet gebeuren. Ik vind het belangrijk om samen met gebruikers oplossingen te ontwikkelen. Daarmee redden we het waarschijnlijk niet alleen, maar we kunnen wel een eind komen. Daarom vind ik het belangrijk dat bijvoorbeeld in het Nutriëntenproject van Rijn-West ook de gebruikers aan tafel zitten. Zo kom je tot slimme methoden om de mestproblemen aan te pakken. De landbouw heeft er ook belang bij dat er oplossingen komen, dat is een gedeeld belang. Wat ik ook belangrijk vind is dat er meer samenwerking komt met het ministerie van Economische Zaken. We hebben daar als RBO al verschillende signalen over afgegeven, en dat ziet er goed uit. Maar daar ligt nog een opgave voor de aankomende periode.”

Nieuwe stoffen in grondwater

De provincie heeft een speciale taak voor grondwater: “Er ligt een belangrijke opgave in de watervoorziening voor de Natura2000 gebieden en bij het zorgen voor goed, schoon drinkwater tegen zo laag mogelijke kosten. We hebben maatregelen genomen en de bescherming in beheerplannen geborgd. We hebben afgelopen jaar een uitgebreide meting gedaan in het grondwater, en daarbij

is een aantal zogenaamde nieuwe stoffen aangetroffen. Misschien zaten ze er al, maar nu is het zichtbaar geworden. Voor veel van die stoffen is er nog geen KRW-opgave, maar we moeten dat wel verder gaan onderzoeken.”

Zijn er andere onderwerpen die de aandacht vragen?

“Geneesmiddelen zullen de komende tijd aandacht vragen. Een aanpak begint bij bewustwording van gebruikers, bijvoorbeeld van het weggooien van geneesmiddelen die over de datum zijn. Het is een lastig vraagstuk. De aandelen van de verschillende groepen gebruikers moeten we beter in beeld krijgen, we hebben meer cijfers nodig. Het vraagt gesprekken met de grootgebruikers, bijvoorbeeld de ziekenhuizen, over oplossingen. Innovaties kunnen ook helpen, bijvoorbeeld door het makkelijker maken van het zuiveren van medicijnresten bij drinkwaterwinning.”

“Wat mij ook bezig houdt, is hoe wij de partners in de afvalwaterketen beter kunnen betrekken om onze gezamenlijke doelstellingen te bereiken. Als we organisaties als Winnet meer aan tafel kunnen krijgen, kan je ook de gemeenten meer betrekken.”

Samenwerking loopt goed

“De samenwerking in Rijn-West loopt heel goed, ook met de maatschappelijke organisaties zoals de LTO. De Klankbordgroep kan een prominentere rol spelen, zeker als die een bredere samenstelling heeft. Wie we nu niet goed aan tafel hebben, is het bedrijfsleven. Die kunnen bijvoorbeeld voor innovatie een mooie bijdrage leveren. Het is een mooie opgave voorkomend jaar om ook de klankbordgroep weer op volle sterkte te krijgen, daar wil ik graag over in gesprek.”

1. Inleiding

Werken aan schoon water in Rijn-West betekent vaak veel praten, maar vooral veel werk in het veld. En de resultaten worden meer en meer zichtbaar, in uitgevoerde maatregelen, in gesprekken met agrariërs, recreanten en andere gebruikers en op verschillende plaatsen ook in zichtbare verbetering van de waterkwaliteit en de omgeving. Voorbeelden van verbeteringen zijn te zien op de foto's in deze rapportage. Vooralsnog is de verbetering van de waterkwaliteit plaatselijk, en op veel andere plaatsen op onderdelen. Gemiddeld genomen is er tot nu toe nog een beperkte verbetering van het totaaloordeel van waterlichamen. De verwachting is wel dat die verbetering de komende jaren meer zichtbaar wordt, als het effect van de maatregelen uit de afgelopen periode meer gaat doorwerken.

Eind 2015 is de eerste uitvoeringsperiode van de Kaderrichtlijn Water (KRW) afgesloten. Een periode waarin heel veel maatregelen zijn uitgevoerd, zoals ook deze

rapportage laat zien. Samenwerking tussen overheden, maar ook met maatschappelijke organisaties blijkt steeds opnieuw een succesfactor. Een sprekend voorbeeld daarvan is het Rijn-West Nutriëntenproject, waarin samen met LTO en KAVB een aanpak met tal van kansrijke maatregelen is opgezet om de uitstoot van stikstof en fosfor naar het oppervlakte- en grondwater terug te dringen. De komende jaren komt het op opschalen en verbreden van deze aanpak aan. Ook het werk aan vismigratie laat de waarde van samenwerken vanuit een gezamenlijke visie zien.

De komende jaren ligt er nog een flinke opgave, met nutriënten, gewasbescherming en medicijnresten als prioriteiten. Het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-West heeft daarvoor een KRW-agenda opgesteld en werkt mee aan de Delta-Aanpak die op initiatief van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu wordt ontwikkeld.

INTERVIEW MATHIEU GREMMEN:

“Gebiedsaanpak is een sleutel voor resultaten”

“We hebben veel geïnvesteerd, en dat begint nu effecten op te leveren.” Mathieu Gremmen, lid van het dagelijks bestuur van waterschap Rivierenland, is positief over de resultaten van 6 jaar werken aan de KRW.

“We zitten goed in de richting. In ons gebied dan zijn voor de fysisch-chemische parameters al 8 van de 30 waterlichamen helemaal op orde. Voor de nutriënten voldoen zelf al 27 waterlichamen aan de normen. Als ik kijk naar de ecologische kwaliteit dan is het wat minder, nog maar 2 van de 30 waterlichamen zijn in orde. Het duurt langer voordat ecologische effecten zichtbaar zijn. Ik zie wel een opgaande lijn, in bepaalde watertypen doen we het goed. Over het geheel genomen zijn we toch flink vooruit gegaan.”

“Het duurt wel langer dan gedacht voor effecten zichtbaar zijn. De officiële KRW-scores zijn ook lastig uit te leggen. De meettechniek is ingewikkeld en het verandert ook nog tussentijds. Daar moet meer duidelijkheid in komen, je moet niet tijdens de wedstrijd de doelpalen gaan verzetten.”

Lees het volledige interview op: www.rijnwest.nl

2. Voortgang maatregelen

Zichtbare verbetering:
Waterlichaam Kwalgat/Middenels op het eiland van Dordrecht laat een betere KRW score op planten en macrofauna zien. Overhangend bos is teruggesnoeid en er is een natuurvriendelijke oever aangelegd die nu goed begroeid is.

Ruim 70% van de maatregelen uit het eerste Stroomgebiedbeheerplan (SGBP-1) is uitgevoerd. Als in de periode 2016-2021 de gefaseerde maatregelen ook zijn gerealiseerd, dan is circa 90% van de maatregelen uit het eerste Stroomgebiedbeheerplan uiteindelijk uitgevoerd.

De KRW vraagt rapportage in voorgeschreven categorieën maatregelen. Zie figuur 1. Van de 36 categorieën zijn er elf voor meer dan 90% uitgevoerd. Bij zeven categorieën is meer dan 75% uitgevoerd en bij negen voor meer dan 50%.

Waterschappen

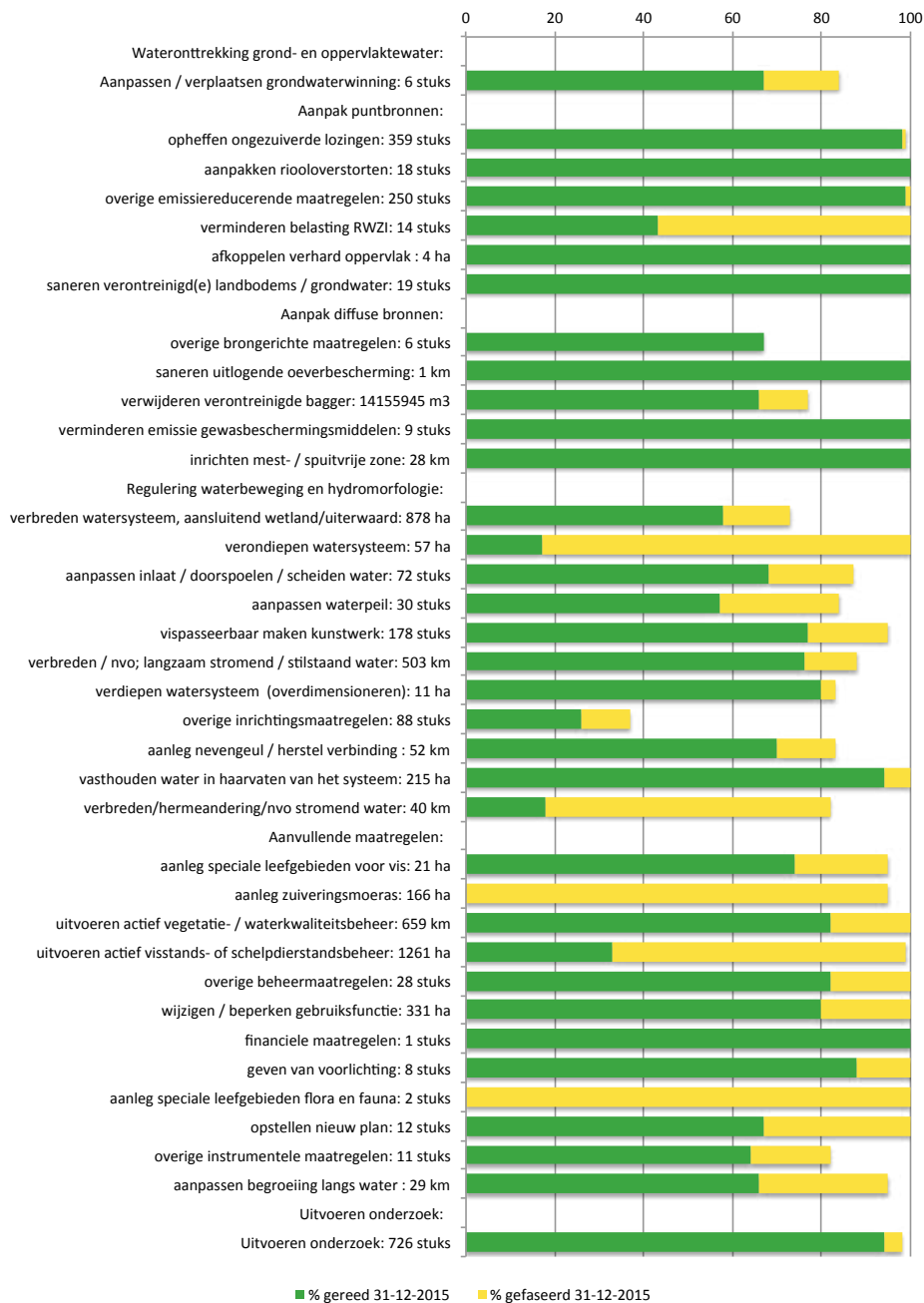
De waterschappen hadden vooral voor de inrichtingsmaatregelen een opstartfase nodig. In de eerste periode na 2009 is in samenspraak met de betrokkenen vooral gewerkt aan het concreet uitwerken van de plannen. Dit kost weliswaar tijd, maar levert vervolgens draagvlak op voor de uitvoering. Deze communicatie met het gebied is gewenst en geeft ruimte voor kansen die vanuit het gebied komen. Deze eerste uitvoeringsperiode heeft er ook voor gezorgd dat de communicatie binnen de gebieden over waterkwaliteit is toegenomen. Bij een enkel waterschap is

in deze fase geconstateerd dat niet alles realiseerbaar was voor 2015. Hier zijn maatregelpakketten gefaseerd, voor het grootste deel naar 2016-2017.

Zeker in het tweede deel van de planperiode is de uitvoering goed op stoom gekomen. De voortgang verschilt enigszins per waterschap. Gemiddeld is 75 – 90 % van de voorgenomen maatregelen uitgevoerd. Daarnaast zijn natuurlijk ook nieuwe kansen gepakt die in de afgelopen zes jaar optraden. Als tegenhanger hiervan zijn ook maatregelen ingetrokken die niet meer nodig bleken, bijvoorbeeld omdat de kwaliteit van het inlaatwater vanuit de grote rivieren verbeterd was. De voorlichtings- en onderzoeksmaatregelen zijn bijna allemaal uitgevoerd. De uitvoeringsmaatregelen lopen goed en er ontstaat steeds meer aandacht voor de nazorg- en beheerfase, alsmede voor monitoring.

Provincies: grondwater

Van de ruim 900 maatregelen die de provincies hebben gepland om de kwaliteit en kwantiteit van het grondwater te beschermen zijn er bijna 800 uitgevoerd. Ruim 100 maatregelen zijn uitgesteld naar de volgende periode of ingetrokken. Kwaliteit en kwantiteit van het grondwater moeten met name op orde zijn voor de drinkwaterwinning en natuurgebieden. Verdroging en verschillende nieuwe en historische verontreinigingen zijn hiervoor een bedreiging.

Figuur 1: Uitgevoerde KRW-maatregelen in de periode 2009-2015 in procenten, stand 31-12-2015.
Bron: waterkwaliteitsportaal. Toelichting: zie pagina 9.

Voor alle drinkwaterwinningen uit grondwater in Rijn-West zijn gebiedsdossiers opgesteld. In deze gebiedsdossiers staan de bedreigingen en concrete maatregelen die samen met belanghebbende partijen bij de winningen worden uitgevoerd. Niet overal kan met maatregelen de kwaliteit van het ruwe grondwater voldoende geborgd worden. Waar dat niet lukt dienen drinkwaterwinningen te worden gesloten of verplaatst. Het gaat om ongeveer tien gevallen. Zo zal in 2016 de winning Nieuwe Marktstraat in Nijmegen gesloten worden omdat dit maatschappelijk gezien de beste oplossing is.

Voor de belangrijkste Utrechtse industriële- en eigen winningen voor menselijke consumptie (bedrijven die water oppompen en gebruiken voor productieprocessen) zijn feiten-dossiers opgesteld waarbij gekeken is welke kwaliteitsrisico's de winningen lopen. Het onttrokken grondwater van deze winningen is goed en de risico's zijn beperkt. In 2015 zijn de resultaten met de bedrijven besproken en zijn afspraken gemaakt over onder andere monitoring. Ter verbetering van de algemene grondwaterkwaliteit zijn enkele tientallen maatregelen uitgevoerd met de gemeenten en particulieren als doelgroep. Daarbij gaat het bijvoorbeeld

om voorlichting over afkoppeling en het verminderen van gebruik van bestrijdingsmiddelen door particulieren. De aanpak van de bodemverontreinigingen (puntbronnen) is nog niet afgerond, maar vordert gestaag. Er zijn ruim 550 onderzoeken uitgevoerd en in ruim 80 gevallen heeft dat tot een sanering geleid. Een aantal hiervan is doorgeschoven naar de komende periode. In het overgrote deel van de gevallen blijkt na onderzoek dat sanering niet nodig is. In de komende periode zal ook een aantal saneringen van puntbronnen op de zogenoemde saneringslijst worden onderzocht en waar nodig worden gesaneerd.

In Rijn West liggen 34 Natura2000 gebieden waarvan er 29 afhankelijk zijn van de kwaliteit en kwantiteit van grondwater. In deze gebieden zijn tot en met 2015 ruim 200 maatregelen uitgevoerd. Bij negen gebieden is er onvoldoende grondwater beschikbaar (verdroging) en bij zes gebieden is de kwaliteit van het (grond)water onvoldoende (nutriënten). Bij deze gebieden zal de uitvoering van deze

maatregelen moeten wachten op de invoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en/of het vaststellen van beheerplannen en daarmee het beschikbaar komen van financiële middelen. Het gaat om enkele tientallen maatregelen die zijn doorgeschoven naar de periode 2016-2021. Daarnaast zijn er ongeveer tien maatregelen ingetrokken wegens veranderde inzichten over haalbaarheid of het gekozen natuurdoeltype. De provincies werken aan een betere aansluiting tussen KRW, PAS en Natura2000.

Rijkswaterstaat

De meeste projecten van het (in 2012 herziene) maatregelenpakket van Rijkswaterstaat zijn voor december 2015 gereed gekomen. Een enkel project loopt vertraging op door problemen bij de grondverwerving, een technisch probleem of vergunningprocedures. De maatregelen in het rivierengebied richten zich op het vergroten van leefgebied en het verbeteren van de vispasseerbaarheid. Er zijn in 2015 drie vispassages tussen rijks- en regionale wateren

ANDRÉ HOOGENDIJK, KONINKLIJKE ALGEMEENE VEREENIGING VOOR BLOEMBOLLENCULTUUR

“Het lukt beter elkaars sterke punten in te zetten”

“Het moet op het erf gebeuren,” zegt André Hoogendijk, “als je waterkwaliteit wilt verbeteren moet het bij de individuele teler te merken zijn.”

Hoogendijk is adjunct-directeur bij de KAVB en heeft onder meer duurzaamheid als aandachtsgebied. De KAVB (Koninklijke Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur) is de brancheorganisatie voor de bloembollensector waarvan ongeveer 1200 van de 1500 Nederlandse telers lid zijn, met daarnaast leden die actief zijn in verdeling, broei en handel.

Duurzaamheid is een speerpunt voor de KAVB, dat is twee jaar geleden ook vastgelegd in het Actieplan “Gezonde bollen, bloeiende sector”. Hoogendijk: “Wij willen als bollensector koploper zijn op het gebied van duurzaamheid in de land- en tuinbouw. Daarom zijn onze doelstellingen ambitieuzer dan de nota “Gezonde groei, gezonde oogst” van het Rijk. Wij streven naar een vermindering van normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater van 75% in 2018 en 98% in 2023, in plaats van de 50% en 90% uit de regeringsnota.” Voor verbeteren van de waterkwaliteit zijn verminderen van de belasting met nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen de belangrijkste opgaven. “Op beide punten zien we vooruitgang,” zegt Hoogendijk, “Bij stikstof zie je een

Lees het volledige interview op: www.rijnwest.nl

echte daling, zowel in aantal normoverschrijdingen als in concentratie. Bij fosfor zie je ook een daling, maar die is bij lange na nog niet genoeg. Dat probleem is veel taaier gebleken dan we indertijd dachten, mede omdat fosfor in de bodem blijft en er ook het nodige uit andere bronnen komt. Bij gewasbescherming zijn 2 jaar geleden 2 belangrijke stoffen, pirimifos-methyl en imidacloprid, sterk beperkt. De effecten daarvan verwachten we in komende meetrondes te gaan zien. Je ziet ook duidelijk een verschuiving van chemische gewasbescherming naar andere methoden, bijvoorbeeld met hete lucht. En afgelopen jaar heeft inundatie als vervanging van chemische grondontsmetting een grote vlucht genomen.”

gereed gekomen, een vierde wordt in 2016 opgeleverd. Het project De Kier om de Haringvlietsluizen vispasseerbaar te maken is ook in volle gang. Er wordt gewerkt aan de realisatie van een zoetwaterkanaal in Zuid-Holland en de planning om in 2018 stapsgewijs de bediening van de sluizen aan te passen volgens het Kierbesluit lijkt steeds meer haalbaar. Het pakket KRW-maatregelen in de oevers en uiterwaarden in Zuid-Holland is in 2015 geheel gerealiseerd. Langs de Waal zijn in 2015 enkele grote KRW-maatregelen opgeleverd zoals de nevengeulen bij Hurwenen (2,7 km) en Passewaaij (1,5 km). Tevens zijn meerdere kilometers natuurvriendelijke oevers en strangen (Millingerwaard) aangelegd. Enkele Ruimte voor de Rivier-maatregelen die ook een bijdrage leveren aan KRW-doelen zijn voltooid: Munnikenland, de nevengeul bij Lent/Nijmegen en de oevergeul achter de langsdam bij Tiel, de Amerongse Bovenpolder en "Ruimte voor de Lek".

Gemeenten

Gemeenten zijn op verschillende wijzen betrokken bij KRW-projecten: bijvoorbeeld als participant bij de uitvoering of als medefinancier, maar ook bij het nemen van een ruimtelijk besluit, aanpassing van de bestemming of vergunningverlening. Op een aantal plaatsen zijn gemeenten initiatiefnemer van maatregelen voor oppervlaktewater. In Waterschap Amstel, Gooi en Vecht gaat het om drie maatregelen in de gemeente Amsterdam; in Hoogheemraadschap van Delfland om 18 maatregelen door 12 gemeenten; in Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard om drie maatregelen door gemeente Lansingerland en in Waterschap Rivierenland om in totaal 5 maatregelen in Millingen, Groesbeek en Geldermalsen. Met de provincies hebben de gemeenten samengewerkt aan de verbetering van de grondwaterkwaliteit, met name in grondwaterwingebieden. Niet alle maatregelen zijn in 2015 volledig gereed of gestart, sommigen hebben hun vervolg in 2016 of 2017.

De gemeenten hebben ook vele niet specifiek genoemde KRW-maatregelen uitgevoerd zoals: het beperken of stoppen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, saneren van vervuilde locaties, beperken van riooloverstorten door bergen of afkoppelen van schoon hemelwater en het voorkomen van lekkende riolering. Er vindt een verschuiving plaats van uitvoering van inrichtingsmaatregelen naar het doelmatig beheer en onderhoud van de water- en rioolssystemen.

Toelichting op specifieke maatregelen

- Verminderen belasting rioolwaterzuivering (rwzi's): in het gebied van waterschap Rivierenland zijn de aanpassingen van vijf relatief kleine rwzi's ingetrokken omdat uit studie is gebleken dat amoveren en centraliseren een kosteneffectievere maatregel is. Hieraan zal in de periode 2016-2021 uitvoering worden gegeven.
- Verbreden watersysteem wetland/uiterwaard: bij de herziening van het Beheerplan Rijkswateren in 2012 is als gevolg van een bezuinigingsopgave een deel doorgeschoven naar een latere periode.

- Baggeren: de totale hoeveelheid in m³ is lager dan voorzien in 2009. De belangrijkste oorzaak is dat het werk op de geplande locaties is uitgevoerd, maar dat daarbij minder bagger hoefde te worden verwijderd dan eerder geraamd. Een beperkt deel van het baggerwerk in het gebied van WSHD is gefaseerd. Ruim 1,5 miljoen m³ baggerwerk is gefaseerd naar 2016-2021.
- Verondiepen watersysteem: het project Noorder IJplas (AGV) is gestart maar loopt nog door in de periode 2016-2021.
- Aanpassen waterpeil: minder gerealiseerd dan voorzien, onder andere door ontbreken draagvlak.
- Vispassages: twee waterschappen hebben meer passages gerealiseerd dan in 2009 voorzien.
- Natuurvriendelijke oevers: één waterschap heeft meer gerealiseerd dan voorzien, bij anderen is minder gerealiseerd door langere procedures en veranderde inzichten in de effectiviteit op bepaalde locaties. Ook is een deel wegens financiële redenen gefaseerd.
- Overige inrichtingsmaatregelen: Bij HH Hollands Noorderkwartier zijn 45 fauna-uittreedplaatsen ingetrokken omdat deze niet effectief bleken. In Zuid-Holland zijn enkele maatregelen in Natura2000 gebieden gefaseerd of ingetrokken door vertraging in besluitvorming over beheerplannen en verandering in natuurdoelen.
- Aanleg zuiveringsmoeras: 150 ha is gefaseerd wegens financiële redenen en 7,5 ha is ingetrokken vanwege verandering van watertype of veranderd inzicht in effectiviteit. Op Texel is 2,5 ha extra gerealiseerd.

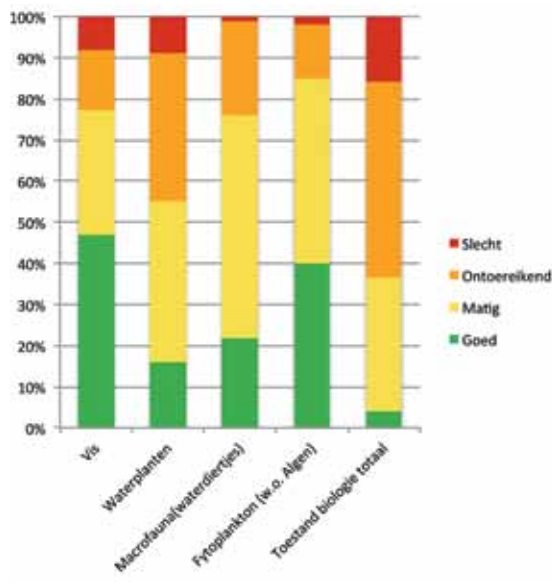
OVERZICHT INGETROKKEN MAATREGELN SGBP-1

Aanpassen/verplaatsen grondwaterwinning	2
Opheffen ongezuiverde lozingen	2
Overige emissereducerende maatregelen	1
Verminderen belasting Rwzi	2
Saneren uitlogende oeverbescherming	9 km
Verwijderen verontreinigde bagger	3097038 m ³
Verbreden watersysteem in wetland/uiterwaard	157 ha
Aanpassen inlaat/scheiden watersysteem	8
Aanpassen waterpeil	5
Vispasseerbaar maken kunstwerk	7
Aanleg natuurvriendelijke oevers	47 km
Verdiepen watersysteem	3 ha
Overige inrichtingsmaatregelen	54
Aanleg nevengeul	9 km
Actief vegetatiebeheer	3 km
Aanleg zuiveringsmoeras	7,5 ha
Overige instrumentele maatregelen	2
Aanpassen begroeiing langs water	1 km
Onderzoekmaatregelen	14

3. Ontwikkeling waterkwaliteit

Ecologie

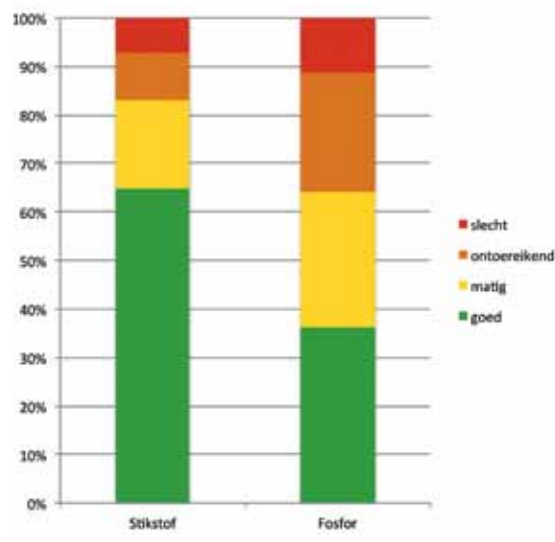
Gemiddeld genomen is de toestand van de 252 oppervlaktewaterlichamen in Rijn-West voor de vier biologische kenmerken (vis, waterplanten, macrofauna en fytoplankton) matig. Vis staat er relatief het beste voor, voor dit kenmerk zijn 113 waterlichamen in goede toestand. Dat is een toename van ruim 25% sinds 2009. Voor waterplanten is slechts 16% van de waterlichamen in goede toestand en voor macrofauna (waterdiertjes) 22%. Overigens is ook hier het aantal waterlichamen in goede toestand toegenomen sinds 2009. Slechts 9 waterlichamen in Rijn-West hebben voor alle vier kenmerken, en daarmee voor biologie totaal een goede toestand.

Figuur 2: toestand biologie oppervlaktewateren Rijn-West, in % van het aantal waterlichamen, stand 31-12-2015. Fytoplankton is in 201 van de 252 waterlichamen gemeten, dit kenmerk hoeft niet in alle watertypen te worden gemeten.

Het algemene beeld laat een zeer voorzichtige verbetering van de ecologische kwaliteit zien. Het effect van de maatregelen uit de periode 2009-2015 is nog maar zeer beperkt zichtbaar in de officiële KRW-monitoring. Het ecosysteem heeft tijd nodig om te reageren op veranderingen van de inrichting van het watersysteem en op verbetering van de waterkwaliteit.

Soms treden ook ontwikkelingen op die niet gepland zijn, maar ons overkomen. Een voorbeeld is de quaggamossel die het oppervlaktewater filtert. In de Rijnlandse

Figuur 3: Toestand stikstof en fosfor in 252 waterlichamen in Rijn-West 31-12-2015

boezem, inclusief een aantal boezemmeren, is de waterkwaliteit zichtbaar veranderd. Het doorzicht is enorm gestegen, algenconcentraties zijn zeer laag, visstand is in verandering en plantengroei komt op gang.

In veel waterlichamen is de belasting met meststoffen nog te hoog. Voor fosfaat is dat het geval bij 36% van de waterlichamen en voor stikstof bij 65%.

WETHOUDER BRAM MEIJER, GEMEENTE WESTLAND:

“Samen bereik je gewoon meer”

“We hebben sinds 2008 geïnvesteerd in goede samenwerking met het hoogheemraadschap en daarbij ook het tuinbouwbedrijfsleven betrokken. Daar zien we nu de vruchten van.”

Het Westland is volgens wethouder Bram Meijer van de gelijknamige gemeente “eigenlijk één groot bedrijventerein vol met glastuinbouw en met 11 kernen”. Toch is het gelukt ook hier natuur- en recreatiegebieden te realiseren. En ook ten aanzien van de reconstructie van de glastuinbouw is een stap gemaakt.

Alle glastuinbouwbedrijven in het buitengebied in de gemeente zijn nu aangesloten op het riool, een project van ruim 55 miljoen euro. Wethouder Meijer: “Ik ben er trots op dat het is gelukt. Het was een groot en intensief project waarin we nauw hebben samengewerkt met het Hoogheemraadschap Delfland en met de glastuinbouwsector. Bijzonder is dat we nu ook op afstand de waterstromen kunnen monitoren. Rioleren is stap één. Nu komt het aan op het juiste gebruik van de riolering. Ook hier werken we nauw samen met Delfland en met de sector. Het is een uniek project, dat zie je op deze schaal nergens in Nederland.”

Ecologie verbinden met recreatie

Bram Meijer vindt het belangrijk om ecologie te verbinden met recreatie: “We zijn bijna klaar met Poelzone-Noord. Daarmee hebben we midden tussen het glas 21 ha natuurgebied erbij en mogelijkheden voor recreatie. Poelzone is deel van een ecologische verbinding tussen de kust en Midden-Delfland. We hebben er een paar bijzondere dingen, zoals de vistrilune, een vlinder met uitzicht midden in een vispaaiplaats. Echt een mooi voorbeeld van de combinatie van natuur en recreatie.”

Lees het volledige interview op: www.rijnwest.nl

Chemie

Voor chemie voldoen 66 van de 252 waterlichamen (26%) aan alle normen. Een groot aantal chemische stoffen zijn stoffen die in het verleden in het water terecht zijn gekomen, maar inmiddels verboden zijn en waarvoor dus geen extra maatregelen meer mogelijk zijn. Een voorbeeld is TBT. Deze stoffen worden aangeduid als ubiquitaire stoffen.

Als we alleen kijken naar de stoffen waarvoor nog wel een opgave ligt, de niet-ubiquitaire stoffen, dan voldoen 54 waterlichamen aan de normen (23%).

Bij de chemische kwaliteit is sprake van een langzame daling van de concentraties vervuilende stoffen. Dit leidt niet altijd tot een verbetering van de waterkwaliteitsklasse, de verbetering kan daarvoor te beperkt zijn. In de afgelopen jaren zijn bovendien voor sommige stoffen de normen strenger geworden en de meetmethoden preciezer.

Grondwater

Drie van de vier grondwaterlichamen in Rijn-West voldoen aan de KRW-normen voor (chemische) kwaliteit. In het grondwaterlichaam Duin Rijn-West is de concentratie fosfor te hoog.

Naast de algemene metingen voeren de provincies ook zesjaarlijkse beoordelingen uit van de kwalitatieve toestand van de grondwaterlichamen voor de specifieke beschermingsgebieden voor drinkwater en die voor natuur (Natura2000 gebieden). Hieruit blijkt dat er problemen zijn met enkele waterwinningen en enkele natuurgebieden, onder andere de Nieuwkoopse en Loosdrechtse Plassen.

In 2015 is voor het eerst de concentratie bepaald van een aantal nieuwe verontreinigende stoffen. Het gaat bijvoorbeeld om weekmakers, brandvertragers en toevoegingen aan wasmiddelen. Hoewel deze stoffen niet boven grenswaarden voorkomen of er nog geen waarden voor bekend zijn, blijkt uit de eerste meetresultaten dat deze stoffen op veel meer plaatsen en in hogere concentraties voorkomen dan door de provincies werd verwacht. Mogelijke verklaringen zijn:

- de metingen uit 2015 zijn in sommige provincies gebaseerd op een breder meetnet en stoffenpakket dan alleen de KRW-punten;
- er zijn signalen dat rwzi's niet alle verontreinigingen verwijderen. Dat betekent dat stoffen ondanks het zuiveringsproces de rwzi verlaten en via oppervlaktewater in het grondwater komen.

4. Nutriëntenproject Rijn-West

Rijn-West werkt samen met veehouders, bloembollentelers en andere agrariërs hard aan het terugdringen van de hoeveelheid nutriënten (de meststoffen stikstof en fosfor) in het oppervlakte- en grondwater. In het kader van het Nutriëntenproject Rijn-West gebeurt dat onder andere in een 20-tal projecten in het veld, vaak in samenwerking met bestaande gebiedsprogramma's. De opgave voor de komende periode is om de aanpak op te schalen naar de brede groep agrariërs.

De basis van het nutriëntenproject Rijn-West is samenwerking tussen waterbeheerders en agrarische organisaties zoals LTO en KAVB. In 2013 is een gezamenlijke visie "Nutriëntenmaatwerk in de polder" opgesteld waarin kansrijke maatregelen zijn geïdentificeerd en een gebiedsgerichte aanpak is uitgewerkt voor het bollengebied, veenweiden en diepe polders/akkerbouw. In deze gebieden wordt gewerkt aan drie pijlers:

1. werken aan onbekenden,
2. beter doen wat werkt,
3. doorwerken en verankeren.

In 2013 is "Nutriëntenmaatwerk in de polder" bestuurlijk vastgesteld en zijn drie overeenkomsten afgesloten. Dit zijn het "Besluit tot samenwerken nutriënten Rijn-West", "de Bestuursovereenkomst nutriënten Veenweiden" en het "Uitvoeringsprogramma Bloembollen Rijn West" (nutriënten en gewasbescherming) van het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen (LMB). In deze gebieden wordt door de sector, overheden en kennispartijen samengewerkt bij onderzoek- en pilotprojecten voor de aanpak van nutriënten, met name op de agrarische bedrijven. Sommige projecten vinden ook plaats in het kader van het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW), waarmee nauw wordt samengewerkt.

De afgelopen jaren hebben de waterbeheerders gewerkt aan het in kaart brengen van de achtergrondbelasting van nutriënten. Waterschappen, collectieven, kennisinstututen, LTO en KAVB hebben gewerkt aan het opzetten van projecten in bollen- en veenweidegebieden. Voor de akkerbouw, onder andere in de diepe polders, zijn in dit kader nog geen extra projecten tot stand gekomen. De glastuinbouw kent een eigen aanpak via het Glastuinbouw en Milieu Overleg (Glami).

Een belangrijk spoor om in de komende jaren nutriëntenmaatregelen op grotere schaal te implementeren,

zijn financiële prikkels in het kader van groenblauwe diensten en POP₃. Provincies werken het kader voor die stimuleringsregeling regionaal uit.

Niet-beïnvloedbare achtergrondbelasting in kaart

Bij alle waterschappen zijn water- en nutriëntenstromen in kaart gebracht, waardoor de kennis over bronnen en vrachten van nutriënten, alsmede de knoppen waaraan gedraaid kan worden, flink is toegenomen. Verder is de niet-beïnvloedbare achtergrondbelasting van een reeks waterlichamen in kaart gebracht. Deze achtergrondbelasting blijkt in 69 van de 257 waterlichamen in Rijn-West zeker een rol te spelen, in 101 zeker niet en in 87 waterlichamen is dat nog onbekend. Dit wordt de komende jaren in beeld gebracht en waar nodig verwerkt in de KRW-doelen (GEP) voor de oppervlaktewaterlichamen.

Bollengebied

Voor het Bollengebied worden samen met de KAVB drie thema's uitgewerkt:

1. **Beter organisch bemesten** (met minder fosfaat): een samenwerkingsverband (in oprichting) van telers, toeleveranciers, provincies, waterschappen en kennisinstellingen gaat zich inzetten om een tiental concrete innovatieve maatregelen uit te werken tot praktijkrijpe concrete maatregelen en producten, inclusief kennisoverdracht naar een grote groep telers. Uitvoering is mede afhankelijk van POP₃ cofinanciering.
2. **Schoon erf, schone sloot** (gericht op gewasbeschermingsmiddelenemissie): dit succesvolle Noord-Hollandse pilotproject, gericht op terugdringing emissies van het erf, wordt opgeschaald naar alle Nederlandse bollengebieden. Financiering en organisatie vragen maatwerk per provincie.
3. **Binding fosfaat in het drainwater aan ijzerzand:** het gebruik van ijzerzand blijkt een erg effectieve methode om fosfaat vast te leggen. Hiermee kan 80-90% van de emissie naar het oppervlaktewater worden voorkomen. Momenteel wordt uitgezocht welke technische, juridische en bedrijfseconomische randvoorwaarden en prikkels nodig zijn om een grote groep bollentelers aan te zetten tot toepassing van oeverbakken en wat de effecten zijn.

Veenweidegebied

Onder regie van de Projectgroep Nutriënten Veenweiden worden momenteel circa achttien projecten actief gevolgd of geïnitieerd waarin met melkveehouders een vermindering van mineralenverliezen en van belasting van het grond- en oppervlaktewater wordt nagestreefd. Hierbij behoren ook voor de nutriëntenaanpak relevante projecten uit regionale gebiedsprogramma's. Het

Zichtbare verbetering:

Nieuwkoopse plassen. Maatregelen onder andere isoleren vogelkolonie, defosfateren water, herstel legakkers, graven nieuwe petgaten. Vrijwel alle soorten waterplanten zijn al sterk toegenomen, waaronder groot nimfkruid en krabbenscheer. De verwachting is dat de helderheid van het water zal toenemen, waardoor meer vegetatie tot ontwikkeling kan komen.

Uitvoeringsprogramma Nutriënten Veenweiden geeft hiervan een overzicht. Het gaat veelal om vergroten en verspreiden van kennis bij melkveehouders en om praktisch onderzoek naar de uitvoering van maatregelen. In totaal namen in 2014 zo'n 200 agrarische bedrijven deel aan studiegroepen kringlooplandbouw. Dat is 15% van het totaal aantal melkveebedrijven in het veenweidegebied. Het totaal aantal deelnemers aan projecten rond erfscans, natuurvriendelijke oevers en onderwaterdrainage was in 2014 ongeveer 150 agrarische bedrijven. Dat is 10% van het totaal. Deze aantallen zijn de laatste jaren gegroeid, maar de brede uitrol in de sector moet nog plaatsvinden.

Overzicht projecten

- ▶ **Lopende meerjarige projecten:** een aantal projecten is afgerond, zoals Duurzaam Bodembeheer Utrecht, regelingen Erfscans, en de pilot Groenblauwe diensten Noorder Kwartier. Enkele projecten of lopen door, onder andere het Programma Kringloopboeren Midden-Delfland en de pilots onderwaterdrainage en baggerpomp, Nutriënten in de Krimpenerwaard, Sturen op Nutriënten.
- ▶ **Project Duurzaam Boeren Gouwe Wiericke:** fase 2 is gestart in het gehele gebied van het gebiedscollectief. In dit project wordt met 30 melkveehouders bodem- en watermaatregelen op bedrijfsniveau doorgenomen.
- ▶ **Project Polder Gagel:** start is naar verwachting in najaar 2016 als de financiering via POP3 beschikbaar is. Dit project is gericht op effecten van kringlooplandbouwmaatregelen op nutriëntenbelasting.
- ▶ **Regio Leiden en Alblasserwaard:** nutriëntenprojecten zijn in voorbereiding, uitvoering is mede afhankelijk van POP3 cofinanciering.
- ▶ **Veenweiden Utrecht West/VIC Zegveld:** diverse meerjarige projecten lopen door of zijn gestart

binnen aanpalende programma's. Het meest recente project is de "Proeftuin Naturazoo Veenweiden" waarin maatregelen met boeren worden uitgewerkt, waaronder ook maatregelen voor het verminderen van de nutriëntenbelasting.

- ▶ **AGV gebied:** er wordt gewerkt aan toevoeging van enkele maatregelen aan groenblauwe diensten in het gebied (met name kringlooplandbouw).
- ▶ **Andere (DAW-)projecten:** in ontwikkeling zijn onder andere Vruchtbare Kringloop in Zuid-Holland (relatie melkveehouderij-akkerbouw) en (buiten het veenweidegebied) Boskoop, DAW Haarlemmermeer, Grootlimmerpolder en Project Hollandse Delta .

Op dit moment zijn de projecten van het Uitvoeringsprogramma Nutriënten Veenweiden vooral gericht op pilots en onderzoek in samenwerking met andere programma's. De grote massa melkveehouders moet nog in beweging komen. Dat is een uitdaging voor de sector en hangt ook af van mogelijkheden tot cofinanciering (zoals POP3). Versnellen en opschalen van de beweging in de sector is een belangrijke opgave voor de komende periode.

5. Vismigratie

Monitoring trekvis bij sluis Leidschendam

De aanwezigheid van trekvissen zoals aal, stekelbaars en zalm is een belangrijk kenmerk van een gezond watersysteem. Door betere mogelijkheden voor vismigratie zal de visstand als geheel verbeteren, en ook andere dieren zoals watervogels en amfibieën profiteren daarvan. Rijn-West vervult een sleutelrol bij het bevorderen van vismigratie in het hele stroomgebied van de Rijn. Kernpunt hierbij is de routebenadering: maatregelen worden genomen voor de hele migratieroute, niet slechts voor één knelpunt.

Zo ontstaat een robuust netwerk voor alle vissen dat bestaat uit snelwegen, regionale en lokale wegen. Die routes en daarmee het netwerk overschrijden gebiedsgrenzen en dat vraagt dus samenwerking tussen waterbeheerders onderling en met andere partners. Het gaat daarbij om monitoring, stellen van prioriteiten en leren van elkaar door het bevorderen van kennisuitwisseling, zowel nationaal als internationaal. Dit zijn kernpunten van de Visie Vismigratie Rijn-West, die in 2014 is opgesteld in het kader van

het project Vismigratie en opgenomen in de Adviesnota Schoon Water. Het project Vismigratie is gestart nadat het RBO eind 2013 constateerde dat stroomgebiedafstemming bij het onderwerp vismigratie nadere aandacht vroeg.

Concrete producten

Sinds 2013 heeft het project vismigratie Rijn-West een aantal concrete resultaten opgeleverd:

- de Visie Vismigratie;
- een Rijn-West routekaart (in 2016 is een 2e versie verschenen): deze maakt de noodzaak van een integrale benadering zichtbaar;
- een Top-30 vismigratieknelpunten inclusief projectbeschrijvingen en plan van aanpak;
- bereikbaarheidskaarten voor 2009, 2015 en 2021;
- een inventarisatie van kansen voor vismigratie langs de Nieuwe Waterweg (gebiedsgerichte samenwerking in navolging van het eerder succesvolle project bij het Noordzeekanaal);
- een onderzoeks- en monitoringsagenda.

De Top-30 is verwerkt in de KRW-plannen voor de periode 2016-2021. De Rijn-West bereikbaarheidskaarten voor trekvissen zijn ook opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan Rijn 2016-2021.

Zichtbare verbetering:

De waterkwaliteit in de Kralingse Plas is verbeterd door onder meer het saneren en afdekken van de bodem en aanleg van vistrappen. De concentratie voedingsstoffen (fosfaat) in het water is gehalveerd, het water is helder, ontwikkeling van onderwatervegetatie, evenwichtige visstand. Nog wel probleem met blauwalg door fosfaatrijk slib.

Ook in communicatieve zin heeft het project visibiliteit Rijn-West resultaten opgeleverd. In 2014 werd de documentaire-film 'De Weg naar Gezond Water' over het project en het werk van de waterbeheerders

in Rijn-West uitgebracht (<https://www.youtube.com/watch?v=fVBCoVW8XWg>). Rijn-West heeft bijgedragen aan het Deltacafe "Water en Natuur in 2030", voorafgaande aan de première van de bioscoopfilm >>

ANJA BAKS, KRW-COÖRDINATOR GELDERLAND 2009-2015

“Je hebt een langetermijnvisie nodig”

Het is een goed moment om terug te kijken op wat er is bereikt en geleerd door de Kaderrichtlijn Water. Op 31 december 2015 is de eerste uitvoeringsperiode afgerond, in 2009 zijn de plannen daarvoor vastgesteld. Anja Baks werkt bij de provincie Gelderland en was vanaf het begin betrokken bij de KRW.

Met ingang van de 2e uitvoeringsperiode heeft zij een nieuwe functie als projectleider/projectmanager aquatisch natuur bij de afdeling Natuur.

Hoe kijk je terug op het werken aan de KRW?

“We hebben dank zij de KRW veel geleerd, vooral van elkaar. Dat geldt zowel voor de samenwerkingspartners in Rijn-Oost en Rijn-West als voor mij persoonlijk. De KRW vraagt een brede, integrale kijk op waterkwaliteit, die zich over de eigen organisatiegrenzen uitstrekt. Het proces is behoorlijk goed georganiseerd. De KRW is een lange zoektocht geweest, maar nu loopt het goed. Er is meer samenwerking ontstaan tussen Rijk en regio en tussen de regio's onderling. Tussen de provincies van Rijn-West en Rijn-Oost wordt nu bijvoorbeeld op het gebied van grondwater heel efficiënt samengewerkt. Er is meer respect voor elkaar en meer duidelijkheid over elkaars rollen en verantwoordelijkheden. Niet naar elkaar wijzen, maar met respect voor elkaars rol en cultuur de zaken voor elkaar krijgen. En wat ook belangrijk is: er is ook een groter zelfbewustzijn van de regio ontstaan”.

Lees het volledige interview op: www.rijnwest.nl

“Holland Natuur in de Delta”. Hierbij waren de minister van I&M en de Deltacommissaris aanwezig. Het Rijn-West project is ook gepresenteerd op een internationaal Vismigratiecongres in Groningen en een internationaal congres van waterbeheerders in Boekarest.

Actueel is de concrete samenwerking en activiteiten rond gezamenlijke monitoring in Rijn-West. Tijdens workshops met visexperts van de waterbeheerders zijn vier provinciale sluisen aangeduid als prioritair knelpunt op Rijks-regio overgangen. Een mooi voorbeeld is de Sluis Leidschendam, waar het beheer in handen is van de provincie Zuid-Holland, maar die ligt op een migratieroute vanuit het beheergebied van het Hoogheemraadschap van Delfland naar het Hoogheemraadschap van Rijnland (en weer terug). Enkele gezamenlijke overleggen hebben begin 2016 geleid tot de monitoring van vismigratie ter plaatse.

Samenwerking leidt tot meer inzicht en effectiever werken

De samenwerking in het project vismigratie levert veel inzichten op om effectiever te werken aan vismigratie:

- Lokale kennis over visgedrag en de werking van pompen/sluizen is de sleutel tot het nemen van kosteneffectieve maatregelen.
- Uitwisseling van kennis, onder andere via Rijn-West workshops, is van groot belang omdat het leidt tot nieuwere en betere inzichten. Men leert van elkaar zowel qua aanpak als qua technieken.

- Gezamenlijke monitoring is cruciaal om de effectiviteit van grote investeringen in vismigratie aan te tonen.
- Het thema 'vis' is een krachtig communicatiemiddel om de successen en resultaten van het werken aan waterkwaliteit te laten zien.

Opgave voor de komende periodes:

- Uitvoeren van de vismigratiemaatregelen conform de Waterbeheerplannen.
- In 2016 wordt de gezamenlijke onderzoeks- en monitoringsagenda verder uitgewerkt tot een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Dit zal zich richten op monitoring van de belangrijkste Rijks-regio overgangen en is gekoppeld aan de Top-30.
- In samenwerking met Rijkswaterstaat zal Rijn-West de Routekaart voor Vismigratie Rijn-West helpen uitwerken naar een Routekaart voor de hele Rijndelta.
- In 2016 zal de samenwerking tussen waterbeheerders rond de Nieuwe Waterweg op het vlak van vismigratie worden geïntensiveerd.
- Namens Rijn-West zijn er twee grotere vismigratieprojecten opgenomen in het full proposal van de Life IP-Integrated subsidie-aanvraag door het Ministerie van EZ. De concept-note is reeds goedgekeurd door de EU. Rijn-West geeft zo invulling aan de EU Blue Print waarin wordt geconstateerd dat Nederland meer gebruik zou moeten maken van EU middelen.

Zichtbare verbetering:

In het gebied van de Kromme Rijn is een groot aantal oeverprojecten gerealiseerd. De waterplanten hebben zich hierna sterk ontwikkeld.

“ER VALT NOG VEEL WINST TE HALEN”

ECOLOGISCHE SLEUTELFACTOREN VOOR GEMEENSCHAPPELIJKE KIJK OP EFFECTIVITEIT MAATREGELEN

Sleutelfactoren

1. Productiviteit water | 2. Lichtklimaat
3. Productiviteit bodem | 4. Habitatgeschiktheid
5. Verspreiding | 6. Verwijdering |
7. Organische belasting | 8. Toxiciteit | 9. Context

“Eén van de zegeningen van de KRW is dat we veel meer zijn gaan waarnemen en veel meer leren van wat we doen,” vertelt Maarten Ouboter, ecooloog bij Waternet, “En het mooie is dat we dat veel meer in gezamenlijkheid doen, dat is ook een belangrijke plus van de KRW. Meer samenwerken is meer samen leren en dat leidt weer tot meer effectiviteit.”

Hoe effectief zijn de maatregelen die we nemen om de waterkwaliteit te verbeteren? Iedereen is in 2009 naar beste kunnen aan de slag gegaan met KRW-maatregelen en veel maatregelen blijken effectief. Maar niet allemaal. Soms zijn maatregelen op de ene plaats wel effectief en op de andere niet, of zijn maatregelen veel minder effectief dan verwacht. Duidelijk is dat je daarbij niet naar één losse maatregel moet kijken maar naar het hele watersysteem. Er is dus een goede diagnose nodig van dat systeem. Dat was de aanleiding voor een innovatieproject waarin de Ecologische Sleutelfactoren (ESF) zijn ontwikkeld.

Ecologische sleutelfactoren geven inzicht in de ecologische staat van een watersysteem. Ze geven aan waar belangrijke ‘stuurknoppen’ zitten voor het bereiken van de ecologische doelen van dat watersysteem. Een sleutelfactor kan op ‘groen’ staan (het waterlichaam voldoet aan de eisen van de sleutelfactor), of op ‘rood’ (het waterlichaam voldoet niet aan deze factor). Feitelijk ligt aan deze kleur een genuanceerde evaluatie ten grondslag. De set ecologische sleutelfactoren (ESF) voor stilstaande wateren bestaat uit negen factoren (zie figuur) Ze hebben een logische hiërarchie.

Stuurknoppen

De eerste drie sleutelfactoren voor stilstaande wateren (productiviteit water, lichtklimaat en productiviteit bodem) bepalen samen de aanwezigheid van ondergedoken waterplanten, een eerste belangrijke voorwaarde voor goede ecologische waterkwaliteit. Er moeten niet te veel nutriënten in het water zitten, er moet voldoende doorzicht zijn en de bodem moet niet te veel nutriënten naleveren. Is dit in orde, dan zijn de basisvoorwaarden aanwezig voor ecologisch gezond water: helder water met voldoende doorzicht, zodat ondergedoken waterplanten er zich kunnen vestigen. Die waterplanten vormen op hun beurt de leefomgeving voor veel waterdiertjes en vissen.

De volgende drie sleutelfactoren bepalen de voorwaarden voor specifieke soorten. Het zijn habitatgeschiktheid, verspreiding en verwijdering. De volgende sleutelfactoren organische belasting en toxiciteit (aanwezigheid van gifstoffen) gaan over specifieke omstandigheden. De laatste sleutelfactor - context - gaat over de afweging tussen functies van watersystemen, bijvoorbeeld poldersloot of scheepvaartkanaal.

Gemeenschappelijke taal

De Ecologische Sleutelfactoren zijn ontwikkeld door Stowa samen met Waternet en enkele waterschappen. Maarten Ouboter is er nauw bij betrokken geweest: “Ze helpen je te leren wat van invloed is op een ecosysteem. En, zeker zo belangrijk, het zorgt ervoor dat je beter met elkaar kunt praten over waterkwaliteit. Het zorgt voor een gemeenschappelijke taal zodat je met wetenschappers en waterschappers, en ook met boeren en omwonenden kan praten over wat er aan de hand is en wat je zou kunnen doen. Zo kom je tot een gemeenschappelijke kijk op een watersysteem, op de bronnen van probleemstoffen en op de vraag waar je werkelijk effectief bent met maatregelen.”

“Het blijft maatwerk,” weet Maarten Ouboter, “maar die voorbeelden laten zien dat we inmiddels veel beter weten wat werkt en wat niet. We zijn nog steeds aan het leren, maar inmiddels is wel duidelijk dat een watersysteemanalyse met de sleutelfactoren veel kan opleveren. We hopen dat we, als we de plannen voor de periode 2021-27 gaan vaststellen zover zijn dat we tot realistisch ambitieuze doelen kunnen komen. Want er valt nog veel winst te pakken.”

Hoe ver kunnen we komen in 2027? Maarten Ouboter: “Ik ben er van overtuigd dat er nog veel mogelijk is. Er zijn nog genoeg win-win mogelijkheden waarbij je verbetering van het watermilieu in lijn kan brengen met de agrarische bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld door slim onderhoud en slimmer bodembeheer. De agrarische collectieven zijn mooie platforms om per polder samen met de boeren tot goede oplossingen te komen. Oplossingen waarbij iedereen zijn steentje bijdraagt en het niet alleen een verantwoordelijkheid is van de overheid.”

“Wat we vooral moeten doen is de systeemanalyse verder uitbouwen. En zo komen tot goede ecologische doelstellingen met een realistisch en tegelijk ambitieus beeld van wat je in 2027 kan halen. Dat is de slag die gemaakt moet worden.”

6. Agenda Waterkwaliteit 2016 – 2021 RBO Rijn-West

Het RBO Rijn-West heeft na de verkiezingen in maart 2015 een aantal nieuwe bestuurders mogen verwelkomen, waaronder de nieuwe voorzitter Jacqueline Verbeek-Nijhof. In de nieuwe samenstelling heeft het RBO zich gebogen over de opgave voor de komende jaren en de prioriteiten voor die periode. Het resultaat daarvan is de Agenda Waterkwaliteit 2016-2021.

Hoofdpunten zijn:

- een grotere focus op gewasbeschermingsmiddelen;
- verbreden van de succesvolle aanpak van meststoffen;
- ontwikkelen van een aanpak voor nieuwe vervuulende stoffen, met name medicijnresten;
- doorgaan met uitvoeren van maatregelen en lopende projecten zoals vismigratie;
- meer samenwerking met maatschappelijke organisaties en bedrijven bij maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit;

- gebiedsgericht maatwerk, samenwerken en realistische ambitie zijn pijlers onder de strategie van Rijn-West.

Belangrijke onderwerpen in de Agenda Waterkwaliteit Rijn-West zijn de aanpak van de uitstoot van gewasbeschermingsmiddelen in het water en de waterkwaliteit van kasgebieden. Hier komen nog overschrijdingen voor van vele malen de afgesproken norm. Een belangrijke mijlpaal wordt de zuiveringsplicht voor glastuinbouwbedrijven in 2018. Ook verminderen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren en gemeenten blijft aandacht vragen.

Rijn-West zet de succesvolle aanpak van meststoffen in het oppervlakte- en grondwater voort. Er zijn in overleg met de agrarische sector inmiddels veel kansrijke maatregelen in beeld gebracht. In de komende periode gaat het er om deze breed toe te passen.

De samenwerking bij het vrijmaken van routes voor trekvissen zoals zalm, aal en stekelbaars wordt voortgezet, ook met nieuwe initiatieven zoals in het gebied rond de

Nieuwe Waterweg. Daarbij is ook aandacht voor herstel van leefgebieden. Deze samenwerking levert steeds zichtbaarder resultaten op. Een gezonde visstand is kenmerk voor een goede waterkwaliteit. Omdat vissen zich niet houden aan grenzen tussen waterschappen, provincies of andere overheden, is de samenwerking in Rijn-West hiervoor erg belangrijk. Voor nieuwe bedreigingen voor de waterkwaliteit, met name medicijnresten en microplastics, moet de komende periode een aanpak worden ontwikkeld. Dit kan alleen door de gehele keten te betrekken, van productie tot waterzuivering. In veel natuurgebieden zijn verdere maatregelen tegen verdroging nodig.

De agenda voor Rijn-West

Dit resulteert in een bestuurlijke agenda met als belangrijkste punten:

- a** Voortzetten van de samenwerking in Rijn-West.
- b** Slim uitvoeren van de KRW in de komende periode 2016-2021. Daarbij zijn aandachtspunten: blijven uitwisselen van ervaringen voor een effectievere en efficiëntere uitvoering, aandacht voor beheer en onderhoud bij KRW-maatregelen, verbeteren van de monitoring; verbeteren informatievoorziening grondwater, verbeteren van de factsheets (met name voor gebruik in communicatie), bescherming van drinkwatergebieden, communicatie.
- c** Voortzetten van het Rijn-West nutriëntenproject en het project vismigratie.
- d** Grotere focus op gewasbescherming en waterkwaliteit in kasgebieden.
- e** Starten van bestuurlijke discussie doelbereik 2027.
- f** Impuls geven aan werken aan waterbewustzijn schoon water.
- g** Volgen van ontwikkelingen bij aanpak van nieuwe stoffen, zoals geneesmiddelen en microplastics, indien relevant op later moment activiteiten opzetten.
- h** Intensiveren van de afstemming met andere waterdossiers en nog beter benutten van meekoppelkansen.
- i** Onderzoeken hoe de KRW-systematiek (niet-verplichtende) kansen biedt om het kwaliteitsbeheer van de 'overige wateren' op een hoger plan te brengen.
- j** Stimuleren en benutten van innovaties, zoals groter inzicht in maatregel-effect relaties, zuiveren aan de bron en slimmere handhaving.

De Agenda Waterkwaliteit van het RBO Rijn-West is vertaald in een KRW Werkprogramma Rijn-West 2016 – 2017.

Download Agenda waterkwaliteit: www.rijnwest.nl

2018 wordt belangrijk jaar

2021, de start van de 3e uitvoeringsperiode van de KRW, lijkt nog ver weg. Maar de voorbereidingen zijn al begonnen en dat is nodig ook. In 2021 moeten beslissingen worden genomen over de KRW doelen: gaan we die overal halen in 2027, is een tandje erbij nodig en mogelijk, zetten we in op halen van de doelen op een later moment of moeten we voor sommigen waterlichamen doelen verlagen?

Om die discussie goed te kunnen voeren is het zaak om het huiswerk goed op orde te hebben: wat is de toestand, wat kunnen we zeggen over de effectiviteit van maatregelen, in welke wateren ligt nog een opgave, wat zijn mogelijkheden en welke ruimte biedt de KRW? Eind 2018 moet er een gedeeld beeld zijn van de feiten zodat de discussie in 2019/20 in gebiedsprocessen, met organisaties en met bestuurders op een goede manier gevoerd kan worden. In het werkprogramma Rijn-West is verder uitgewerkt wat er tot 2018 nog moet gebeuren. Daarbij wordt uiteraard goed afgestemd met processen op landelijk niveau, zoals de evaluatie van de mestwetgeving en van de nota "Gezonde groei, gezonde oogst" over gewasbescherming.

Delta-aanpak

De Delta-aanpak is een initiatief van het Ministerie van I&M en is een vervolg op de Conferentie van Amersfoort in 2015 en de afspraken met de Tweede Kamer van 30 november 2015. Doel is een extra impuls te geven aan het verbeteren van de waterkwaliteit en de zoetwatervoorziening. De Delta-Aanpak benoemt drie prioriteiten:

1. Nutriënten/mest
2. Gewasbeschermingsmiddelen
3. Medicijnresten

Voor deze prioriteiten is samen met alle bestuurlijke partners en de belangrijkste gebruikers bepaald welke lopende acties en welke extra acties cruciaal zijn en wat daarbij de ambities en de allianties zouden moeten zijn. Daarnaast wordt extra aandacht gevraagd voor grondwater als bron voor drinkwater en voor de waterkwaliteitsproblemen in de grote rijkswateren. Over de aanpak is ook overlegd met Rijn-West. De aanpak komt goed overeen met de prioriteiten in de Agenda Waterkwaliteit van Rijn-West.

Meer informatie: destaatvanonswater.nl/waterkwaliteit

Reeuwijkse Plassen, aanleg natuurvriendelijke oevers

7. Kort nieuws

Besluitvorming Stroomgebiedbeheerplan en waterplannen afgerond

In de periode 22 december 2014 - 22 juni 2015 heeft inspraak plaatsgevonden over de KRW-doelen en maatregelen in de plannen van Rijk, provincies en waterschappen. De inspraaktermijn voor de regionale plannen was zes weken, voor de plannen van het Rijk zes maanden. Er zijn vooraf afspraken gemaakt over inspraakperiode, over servicegericht doorsturen van inspraakreacties, communicatie over de inspraak en over afstemming van de beantwoording.

In totaal zijn er een kleine 100 reacties gekomen op alle plannen samen. De inspraakreacties hebben niet of slechts tot enkele kleine wijzigingen geleid, zoals het toevoegen van een verduidelijkende tekst of het actualiseren van een tekst naar aanleiding van nieuwe ontwikkelingen. In het laatste kwartaal hebben de waterschappen, provincies en het Rijk hun plannen voor de periode 2016-2021 vastgesteld. Twee waterschappen hebben hun waterbeheerplan begin 2016 vastgesteld. Aandachtspunt voor de volgende cyclus is de krappe termijn voor afronding van de besluitvorming.

Een overzicht van alle plannen is te vinden op: rijnwest.nl/gebied-plannen

Paris pact on Water

In oktober 2015 besloot het Bestuurlijk Overleg het Pact van Parijs te ondertekenen, waarmee ze aandacht van de komende Klimaatconferentie van Parijs vraagt voor de gevolgen voor water van de klimaatverandering.

Zie: inbo-news.org/inbo/international-initiatives/article/water-and-adaptation-to-the

Aanvraag LIFE-IP subsidie

Rijn-West neemt met enkele projecten rond vismigratie deel aan een subsidie-aanvraag voor het LIFE-IP project PAF Delta Nature. Het Ministerie van Economische Zaken is de hoofdaanvrager, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is een van de deelaanvragers. In de 2e helft van 2016 wordt bekend of de aanvraag wordt toegekend.

Veldbezoek aan Rivierenland

Gewasbescherming was een hoofdthema bij het veldbezoek van RBO en Klankbordgroep Rijn-West. Op twee bedrijfsbezoeken aan tuinbouwbedrijven ging het vooral over de vraag hoe te voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen in het water terecht komen. Waterschap Rivierenland was de gastheer op dit informatieve en goed georganiseerde veldbezoek, waar ook natuurvriendelijke oevers in het Land van Maas en Waal en inrichtingsprojecten langs de Linge werden bekeken.

Voor meer informatie: www.rijnwest.nl

Steven Visser: info@visserwaterbeheer.nl, 06 21206760

Otto Cox: wijzer@xs4all.nl, 071 5727105

Colofon

Uitgave: RBO Rijn-West

Tekst en productie: Otto Cox, Wijzer Adviesbureau

Vormgeving: Trichis (Guusje Houwen)

Fotoverantwoording: Omslag: Rijkswaterstaat, pag 4: Provincie Utrecht, pag 5: Waterschap Rivierenland, pag 6: Waterschap Hollandse Delta, pag 8: KAVB, pag 10: HH De Stichtse Rijnlanden, pag 11: Gemeente Westland, pag 13: HH Rijnland pag 14: Otto Cox, pag 15: HH Schieland en de Krimpenerwaard, Anja Baks, pag 16: HH De Stichtse Rijnlanden, pag 18: Nico Jaarsma, 2013, pag 19: Veerle Cox